

مرور کلی

- تضعیف چشم‌انداز رشد اقتصادی و افزایش انتظارات تورمی طی ماه گذشته، نگرانی‌هایی را درباره افق کوتاه‌مدت اقتصاد جهانی ایجاد کرده و اشتیاق ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاران را کاهش داده است.
- در میان اقتصادهای بزرگ، شاخص‌های فعالیت اقتصادی اوایل سال ۲۰۲۵ ایالات متحده با نوسانات قابل توجهی همراه بود، که این امر بیشتر از افزایش نا اطمینانی‌های سیاستی نشأت می‌گیرد. چین نیز در ماه‌های ژانویه و فوریه شاهد کاهش سرعت تجارت خود بوده است.
- در مقابل، برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور، نظرسنجی‌های شاخص مدیران خرید، به‌طور کلی تداوم پایداری در فعالیت‌های اقتصادی را حکایت می‌کند.

فهرست مطالب

۲ مهم‌ترین وقایع ماه

۵ پرونده ویژه:

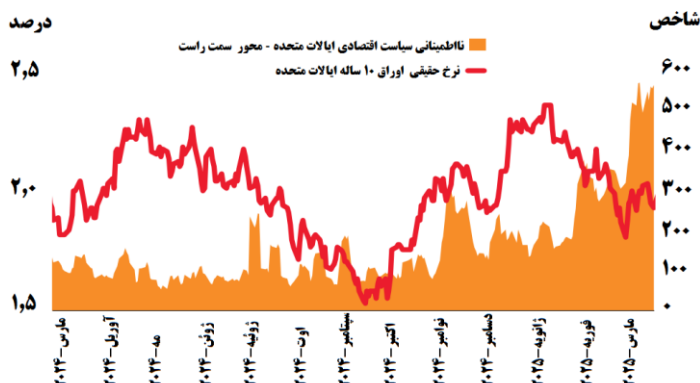
نمودار ماه

• از ابتدای سال جاری میلادی، هم‌زمان با تضعیف شاخص‌های اقتصادی، ایالات متحده با افزایش چشمگیر نا اطمینانی در سیاست اقتصادی مواجه شده است.

• در ماه مارس، میانگین هفتگی شاخص نا اطمینانی سیاست‌های اقتصادی ایالات متحده به سطوحی رسید که پیش‌تر تنها در ماه‌های نخست همه‌گیری کووید-۱۹ مشاهده شده بود.

• هم‌زمان، در ماه مارس بازدهی حقیقی اوراق قرضه ۱۰ ساله ایالات متحده به کمتر از ۲ درصد سقوط کرد؛ این رقم نشان‌دهنده کاهشی معادل ۴۰ واحد پایه نسبت به نقطه اوج خود در میانه ماه ژانویه بود و احتمالاً منعکس‌کننده انتظارات نسبت به تضعیف فعالیت‌های اقتصادی بوده است.

نا اطمینانی سیاست اقتصادی و نرخ بهره حقیقی در ایالات متحده

پرونده ویژه: شتاب رشد در کشورهای کم‌درآمد

- از سال ۱۹۹۰ میلادی تاکنون، بسیاری از کشورهای کم‌درآمد با اتکا بر اصلاحات داخلی و شرایط مساعد جهانی، دوره‌هایی از شتاب پایداری در رشد سرانه تولید را تجربه کرده‌اند.
- شتاب رشد در این کشورها، با بهبودهای سریع در طیف گسترده‌ای از شاخص‌های اقتصاد کلان و توسعه‌ای همراه بوده و امیدها را برای ارتقاء آن‌ها به جایگاه درآمد متوسط افزایش داده است.
- با این حال، از سال ۱۹۹۰ میلادی تاکنون، تنها یک‌چهارم کشورهای کم‌درآمد کنونی شتاب رشد اقتصادی را تجربه کرده‌اند، در حالی که این موضوع برای نیمی از سایر کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور اتفاق افتاده است.

مهم‌ترین وقایع ماه

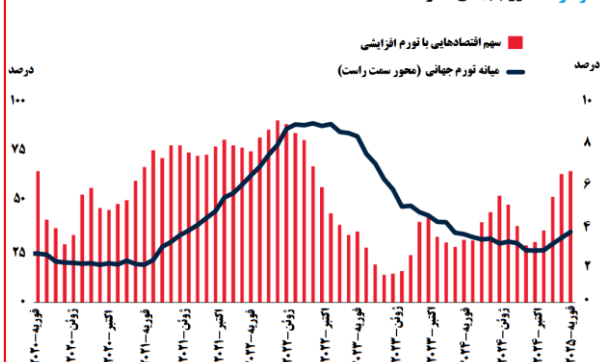
اقتصاد جهانی: نگرانی درباره رشد و تورم در سایه نا اطمینانی‌های فزاینده.

شاخص‌های با فرکانس بالا تضعیف رشد اقتصاد جهانی و افزایش انتظارات تورمی را نشان می‌دهند. بر اساس شاخص سنتیکس جهانی [۱] ماه مارس، با توجه به افزایش نا اطمینانی‌های ژئوپلیتیکی، تجاری و سیاست‌های کلان اقتصادی، اعتماد سرمایه‌گذاران جهانی درباره وضعیت کنونی و چشم‌انداز آینده، همچنان کاهش یافته است. با وجود اینکه شاخص ترکیبی مدیران خرید [۲] جهانی، همچنان در محدوده انبساطی قرار دارد، اما با کاهش از عدد ۵۱٫۸ ژانویه به ۵۱٫۴ در فوریه به پایین‌ترین سطح خود طی ۱۴ ماه گذشته رسیده است. همچنین نظرسنجی‌ها نشان می‌دهند که به دلیل کاهش تقاضا و افزایش قیمت نهاده‌ها، کسب‌وکارها تعدیل نیروی انسانی را شروع کرده‌اند. شاخص مدیران خرید جهانی بخش خدمات همچنان از کند شدن فعالیت‌ها خبر می‌دهد. در مقابل، شاخص مدیران خرید جهانی بخش تولید با سریع‌ترین سرعت از ژوئن گذشته شتاب گرفته، که تا حدی ناشی از افزایش تولید پیش از اعمال تعرفه‌های تجاری جدید بوده است. رشد تورم جهانی قیمت مصرف‌کننده در محیط افزایش نا اطمینانی‌های تجاری و اعلامیه‌های تشدید تعرفه‌ها، آغاز شده است. متوسط تورم جهانی قیمت مصرف‌کننده در فوریه به ۳٫۵ درصد رسید، به‌طوری که دوسوم اقتصادها در سال ۲۰۲۵ شاهد افزایش تورم بوده‌اند (نمودار ۱).

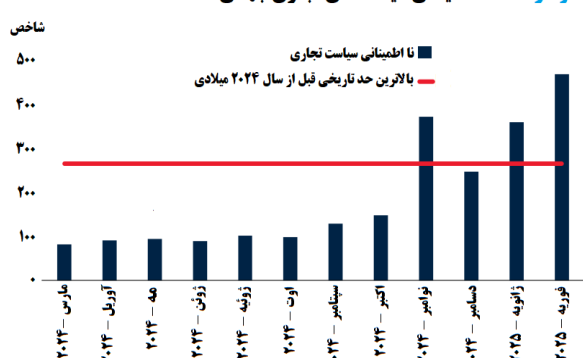
تجارت جهانی: تقویت نسبی در سایه نا اطمینانی بی‌سابقه سیاست‌های تجاری. رشد

تجارت جهانی کالاها از ۲٫۳ درصد (سال به سال) فصل سوم ۲۰۲۴ میلادی به ۲٫۸ درصد در فصل چهارم افزایش یافت. این رشد عمدتاً ناشی از گسترش ۵٫۲ درصدی تجارت در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور و رشد ۱٫۳ درصدی در اقتصادهای پیشرفته، به‌ویژه به رهبری ایالات متحده بوده است. با وجود اینکه شاخص مدیران خرید سفارش‌های جدید صادراتی، همچنان در محدوده انقباضی قرار دارد، اما این شاخص برای سومین ماه متوالی بهبود یافته و از عدد ۴۹٫۴ ماه ژانویه به ۴۹٫۶ در فوریه افزایش پیدا کرده است. مؤلفه خدمات این شاخص نشان می‌دهد که رشد بخش خدمات در ماه فوریه همچنان کند بوده و برای سیزدهمین ماه متوالی تضعیف گردیده است. در همین حال، نا اطمینانی سیاست‌های تجاری در فوریه به بالاترین سطح ثبت‌شده از سال ۱۹۶۰ رسید (نمودار ۲). این موضوع منعکس‌کننده ابهامات درباره سیاست‌های تجاری ایالات متحده و واکنش‌های شرکای تجاری به آن است. در ماه مارس، ایالات متحده و چین تعرفه‌های جدیدی علیه یکدیگر اعمال کردند. پس از اعلام افزایش تعرفه‌های واردات فولاد و آلومینیوم و وضع تعرفه ۲۵ درصد برای واردات از مکزیک و کانادا توسط ایالات متحده، تنش‌های تجاری بیش‌ازپیش تشدید شد (پس از مدتی، این تعرفه‌ها برای وارداتی که با قواعد مبدأ در توافق USMCA مطابقت داشتند، لغو شدند). در واکنش به این موضوع، کانادا و اتحادیه اروپا نیز تعرفه‌هایی تلافی‌جویانه بر واردات از ایالات متحده وضع کردند.

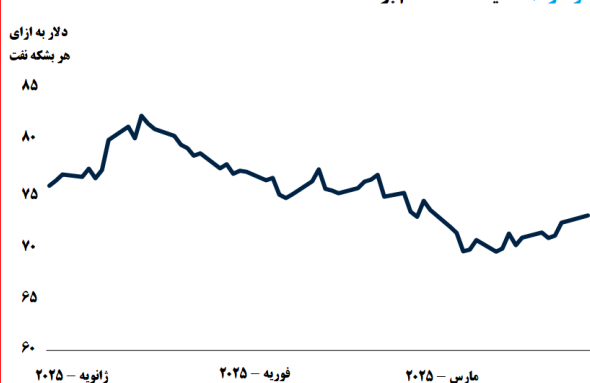
نمودار ۱ - تورم جهانی مصرف‌کننده

نمودار ۲ - نا اطمینانی سیاست‌های تجاری جهانی

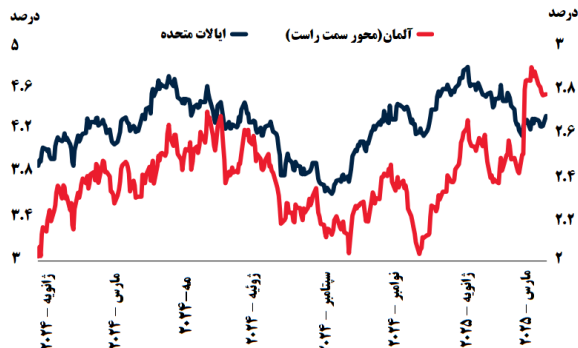
نمودار ۳ - قیمت نفت خام برنت

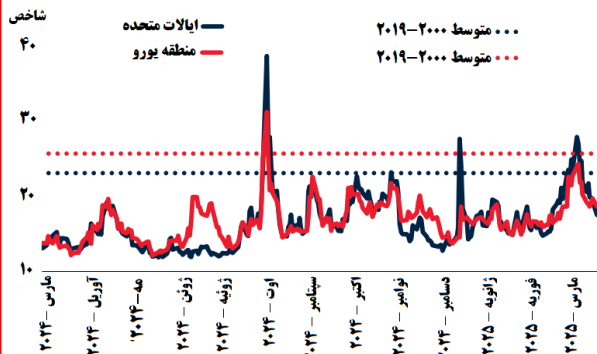
منبع: Caldara et al. (2020); Haver Analytics; World Bank

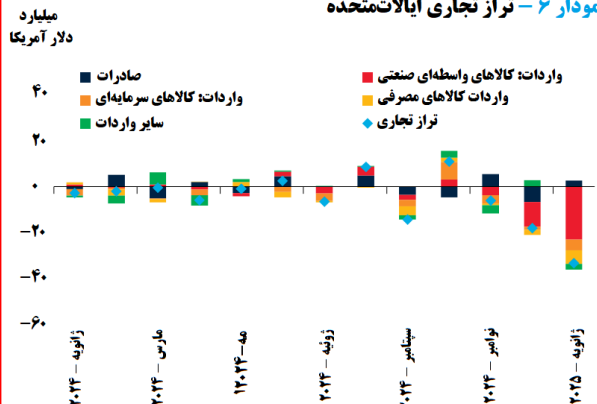
نمودار ۴ - نرخ بازدهی اوراق خزانه ۱۰ ساله آمریکا و اوراق قرضه دولتی آلمان

نمودار ۵ - نوسانات سهام در ایالات متحده و منطقه یورو

نمودار ۶ - تراز تجاری ایالات متحده

منبع: Bloomberg; Haver Analytics; World Bank

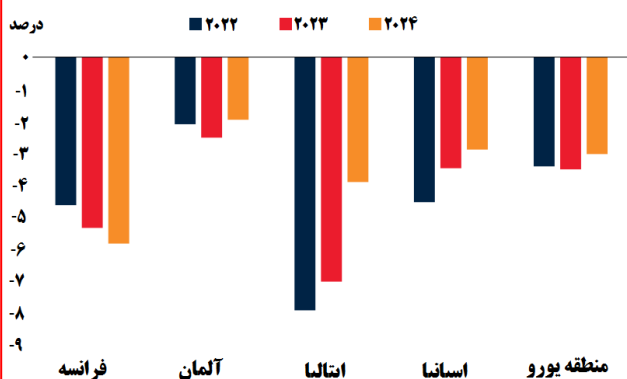
بازار کامودیتی‌ها: کاهش قیمت‌های انرژی. با توجه به کاهش چهار درصدی قیمت‌های انرژی در ماه فوریه، قیمت کلی کامودیتی‌ها دو درصد (ماه‌به‌ماه) کاهش یافت. اوایل ماه مارس قیمت نفت خام برنت با نوساناتی همراه بود و در نهایت در قیمت حدود ۶۹ دلار به ازای هر بشکه ثابت ماند؛ این وضعیت نتیجه تداوم تنش‌های تجاری، افزایش تولید اوپک‌پلاس و رشد ذخایر نفت خام ایالات‌متحده بوده است (نمودار ۳). قیمت گاز طبیعی در اروپا به دلیل سرمای هوا و کاهش سطح ذخایر، طی ماه فوریه پنج درصد (ماه‌به‌ماه) افزایش یافت، همچنین به دلیل تقاضای قوی برای صادرات گاز طبیعی مایع، قیمت گاز طبیعی در ایالات‌متحده سه درصد (ماه‌به‌ماه) رشد کرد. به‌طور کلی قیمت کامودیتی‌های کشاورزی وضعیتی باثبات را تجربه کرد؛ به‌طوری که افزایش قیمت نوشیدنی‌ها با کاهش قیمت برخی از کامودیتی‌های غذایی جبران شد. قیمت فلزات نیز طی ماه فوریه سه درصد (ماه‌به‌ماه) افزایش یافت که این رشد عمدتاً ناشی از افزایش قیمت قلع (هفت درصد)، مس (چهار درصد) و آلومینیوم (سه درصد) بوده است. احتمالاً افزایش قیمت فلزات مذکور، به دلیل پیش‌خرید قبل از آغاز تعرفه‌های اعلام‌شده ایالات‌متحده بر فولاد و آلومینیوم در اواسط مارس بوده است.

وضعیت مالی جهانی: کاهش اشتباهی ریسک‌پذیری. ترکیب تشدید تنش‌های تجاری و همچنین داده‌های نظرسنجی‌هایی که وضعیتی ضعیف‌تر از انتظار را نشان می‌دهند، باعث ایجاد نگرانی‌هایی درباره احتمال کاهش سرعت رشد اقتصاد ایالات‌متحده شده است. بر اساس انتظار بازارهای مالی، فدرال رزرو تا پایان سال حداقل دو نوبت [حتی شاید سه نوبت] کاهش ۲۵ واحد پایه‌ای در نرخ‌های سیاستی اعمال خواهد. تا ۲۴ مارس، قیمت سهام در ایالات‌متحده شش درصد نسبت به نقطه اوج خود در ژانویه کاهش یافت و به سطوح سپتامبر ۲۰۲۳ بازگشت. پس از تعدیل تورم در منطقه یورو، بانک مرکزی اروپا تسهیل در سیاست‌های پولی را ادامه داد. با این حال، پس از اعلام برنامه گسترش وام‌گیری دولت آلمان برای تأمین مالی هزینه‌های دفاعی و زیرساختی، بازدهی اوراق ده‌ساله این کشور ۳۰ واحد پایه افزایش یافت (نمودار ۴). در اواسط ماه مارس نا اطمینانی مالی ایالات‌متحده و منطقه یورو [که با نوسانات ضمنی بازار سهام اندازه‌گیری می‌شود]، به‌طور قابل‌توجهی افزایش یافت (نمودار ۵). بازارهای سهام منطقه یورو، همچنان نزدیک به بالاترین سطوح تاریخی خود هستند. بازارهای سهام چین نیز پس از اعلام هدف رشد اقتصادی سال ۲۰۲۵ و محرک‌های مالی جدید، رشد کردند. در نهایت باید اشاره کرد که با وجود نگرانی‌های مرتبط با سیاست‌های تجاری، ارزش پول کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور از اواخر فوریه تقویت شده است.

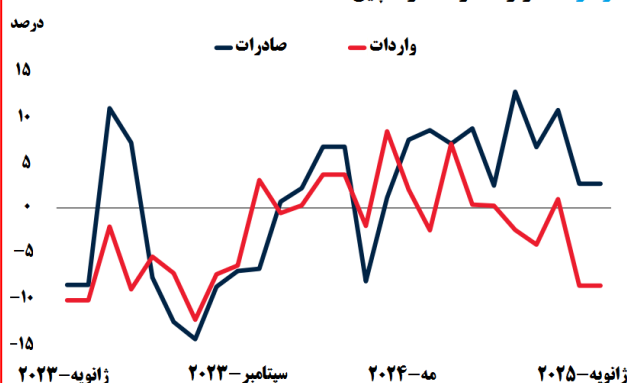
ایالات‌متحده: تضعیف فعالیت اقتصادی. شاخص‌های سنجش فعالیت‌های اقتصادی، در شرایطی تغییر سیاست‌های تجاری، افت شاخص‌های بازارهای مالی و افزایش نااطمینانی‌ها، بدتر شدن چشم‌انداز رشد اقتصادی ایالات‌متحده را نشان می‌دهند. با توجه به افزایش ۳۶ میلیارد دلاری واردات، کسری تجاری آمریکا در ماه ژانویه به‌طور قابل‌توجهی افزایش یافت (نمودار ۶). فعالیت‌های داخلی نیز نشانه‌هایی از ضعف بروز داده‌اند؛ از جمله، می‌توان به کاهش نیم درصدی (ماه‌به‌ماه) مخارج حقیقی مصرف‌کنندگان در ژانویه اشاره کرد، که احتمالاً بخشی از آن ناشی از سرمای غیرمعمول هوا بوده است.

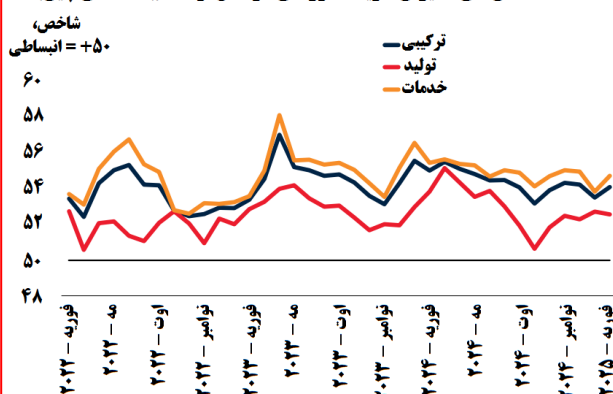
نمودار ۷ - تراز بودجه دولت‌های منطقه یورو

نمودار ۸ - واردات و صادرات چین

نمودار ۹ - شاخص‌های مدیران خرید کشورهای در حال توسعه (به استثنای چین)

ماخذ: Haver Analytics; International Monetary Fund; World Bank

علاوه بر این، کاهش اعتماد مصرف‌کنندگان و مزاد عرضه در بازار نیروی کار، تضعیف فعالیت‌های اقتصادی در ماه‌های آتی را حکایت می‌کند؛ به‌طوری‌که بخش غیرکشاورزی در ماه فوریه تنها ۱۵۱ هزار شغل جدید ایجاد کرده است.

سایر اقتصادهای پیشرفته: برنامه‌ریزی برای افزایش هزینه‌های دفاعی.

انتظارات، بانک مرکزی اروپا نرخ سیاستی کلیدی خود را ۲۵ واحد پایه کاهش داد که ششمین کاهش از ماه ژوئن تاکنون محسوب می‌شود؛ با این حال، این نهاد اعلام کرد که احتمالاً در آینده، سرعت کاهش نرخ‌ها آهسته‌تر خواهد شد. در ماه مارس، اتحادیه اروپا از اجرای یک برنامه هزینه‌زا به ارزش ۸۰۰ میلیارد یورو برای تأمین هزینه‌های دفاعی خبر داد. انتظار می‌رود این برنامه‌های پرهزینه به تشدید کسری‌های مالی بزرگ در بسیاری از اقتصادهای منطقه یورو منجر شوند (نمودار ۷). افزون بر این، آلمان - به‌عنوان بزرگ‌ترین اقتصاد اتحادیه اروپا - قوانین مالی خود را برای فراهم کردن امکان افزایش هزینه‌های دفاعی و زیرساختی تسهیل کرده است. در ژاپن نیز، نرخ تورم کلی و تورم هسته اصلی ماه فوریه همچنان در سطوح بالایی باقی‌مانده و به ترتیب اعداد ۳،۷ درصد (سال‌به‌سال) و ۳،۰ درصد (سال‌به‌سال) را به ثبت رسانید. با وجود افزایش نرخ‌های سیاستی در ماه ژانویه، تداوم فشارهای تورمی و ادامه رشد قوی دستمزدها، انتظارات بازار را برای افزایش دوباره نرخ‌های سیاستی توسط بانک مرکزی ژاپن در سال جاری تقویت کرده است.

چین: افت تجارت.

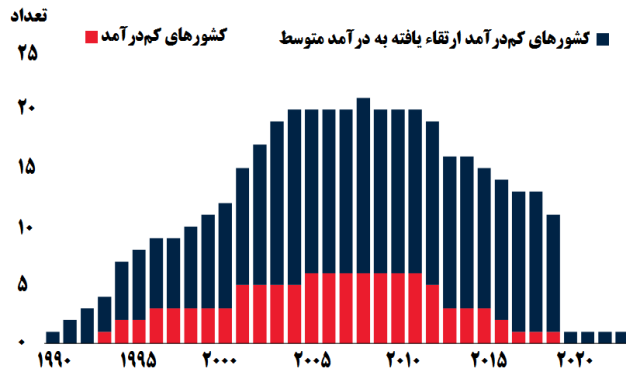
رشد تجارت کالایی چین در ماه‌های ژانویه و فوریه افت کرد؛ این کاهش حتی پیش از اجرای کامل تعرفه‌های جدید ایالات‌متحده مشاهده شد. بر این اساس، رشد صادرات از ۱۰،۷ درصد به ۲،۳ درصد (سال‌به‌سال) و رشد واردات از ۱ درصد به منفی ۸،۴ درصد سقوط کرد (نمودار ۸). شاخص‌های مدیران خرید ماه فوریه نیز نتایجی متفاوت ارائه دادند: شاخص مدیران خرید بخش تولید از ۴۹،۱ به ۵۰،۲ و شاخص مدیران خرید بخش ساخت‌وساز از ۴۹،۳ به ۵۲،۷ افزایش یافتند، در حالی که شاخص مدیران خرید بخش خدمات به سطح ۵۰ کاهش پیدا کرد. فروش خرده‌فروشی طی دوره ژانویه-فوریه با افزایش اندک از ۳،۷ درصد به ۴ درصد (سال‌به‌سال) رسید، اما رشد تولید صنعتی به ۵،۹ درصد (سال‌به‌سال) کاهش یافت. نرخ تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده نیز عدد منفی ۰،۷ درصد (سال‌به‌سال) را ثبت کرد که نخستین ثبت منفی از ژانویه ۲۰۲۴ تاکنون محسوب می‌شود؛ علت اصلی این روند، کاهش قیمت مواد غذایی بوده است. این افت در حالی رخ داده که نرخ تورم هسته اصلی به ۰،۳ درصد کاهش یافته است. مقامات چینی در اوایل ماه مارس اقدامات جدیدی برای حمایت مالی اعلام کردند که هدف آن دستیابی به نرخ رشد اقتصادی «حدود ۵ درصد» در سال ۲۰۲۵ (مشابه هدف‌گذاری سال ۲۰۲۴) است.

سایر اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه: اقتصاد عمدتاً پایدار.

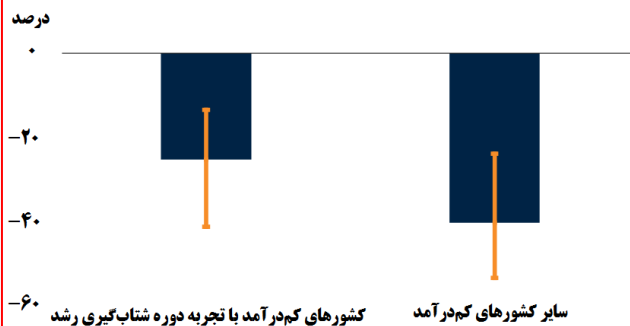
شاخص ترکیبی مدیران خرید کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور (به‌استثنای چین)، از عدد ۵۳،۵

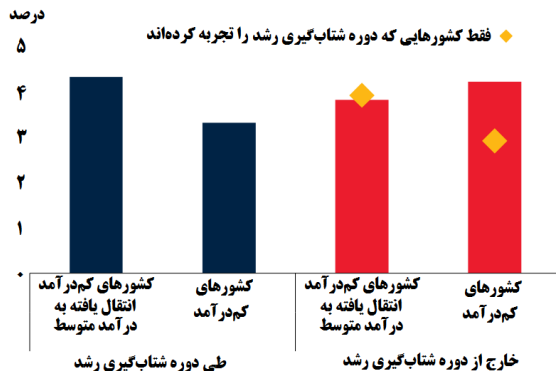
نمودار ۱۰ - رشدهای پرشتاب در جریان در هر سال

نمودار ۱۱ - فاصله تا مرز ارتقاء به سطح بالاتر

نمودار ۱۲ - رشد شرکای تجاری

منبع: Gootjes et al. 2024; International Monetary Fund; WDI (database); World Bank

در ماه ژانویه به ۵۴٫۱ در فوریه افزایش یافته است (نمودار ۹). شاخص‌های اخیر برای چندین اقتصاد بزرگ نوظهور، از جمله هند — که شاخص بخش خدمات آن از ۵۶٫۵ در ژانویه به ۵۹٫۰ در فوریه افزایش یافته — و عربستان سعودی — که شاخص کل آن از ۶۰٫۵ در ژانویه به ۵۸٫۴ در فوریه کاهش یافته — همچنان در محدوده انقباضی باقی مانده‌اند. شاخص بخش تولید لهستان از ۴۸٫۸ در ژانویه به ۵۰٫۶ در فوریه افزایش یافته و نخستین رشد این شاخص از آوریل ۲۰۲۲ تاکنون محسوب می‌شود. با این حال، شاخص بخش تولید مکزیک با کاهشی بیشتر، از ۴۹٫۱ در ژانویه به ۴۷٫۶ در فوریه رسیده است؛ کاهشی که عمدتاً ناشی از تداوم نا اطمینانی‌های سیاست‌های تجاری ایالات متحده بوده است. از سوی دیگر، شاخص ترکیبی آفریقای جنوبی باوجود افزایش قابل‌توجه از عدد ۴۳٫۲ ژانویه به ۴۸٫۲ در فوریه، همچنان در محدوده انقباضی باقی مانده است. در ترکیه نیز، اواسط ماه مارس نوسانات بازار تحت تأثیر نا اطمینانی‌های سیاسی شدت گرفته است. به‌طور کلی، نرخ تورم سالانه در اقتصادهای بزرگ نوظهور عمدتاً باثبات باقی مانده است؛ به‌طوری‌که آخرین داده‌ها نشان‌دهنده افزایش تورم در کشورهایی چون برزیل، مکزیک و فدراسیون روسیه و کاهش آن در هند، اندونزی و ترکیه هستند.

پرونده ویژه: شتاب رشد در کشورهای کم‌درآمد

بسیاری از کشورهای کم‌درآمد برای دستیابی به جایگاه کشورهای با درآمد

متوسط رو به پایین باید بهبود قابل‌توجهی در نرخ رشد سرانه خود تجربه کنند. از

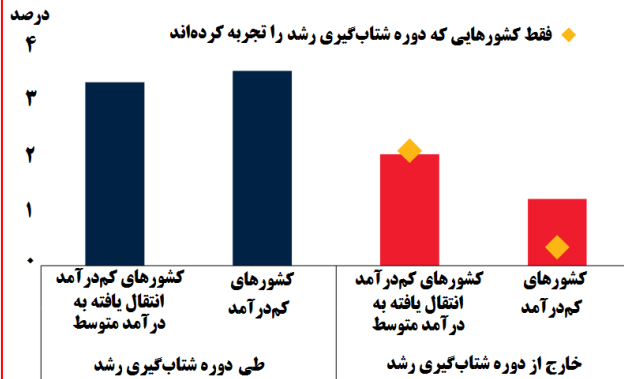
سال ۱۹۹۰ میلادی تاکنون، بارها مشاهده شده که همین کشورهای کم‌درآمد دوره‌هایی از رشد پرشتاب (یعنی دوره‌های طولانی و معناداری از افزایش پایدار رشد واقعی سرانه) را تجربه کرده‌اند. این بخش ویژه، با استناد به یافته‌های جدیدترین گزارش «چشم‌انداز اقتصاد جهانی»، ویژگی‌های شتاب‌گیری رشد در کشورهای کم‌درآمد را در مقطعی که حداقل هشت‌سال متوالی نرخ رشد سرانه از میانگین‌های تاریخی خود فراتر می‌رود، بررسی می‌کند. پس از آن شرایط شکل‌گیری این شتاب‌گیری‌ها را توضیح می‌دهد، موفقیت‌های توسعه‌ای همراه آن‌ها را نمایان می‌سازد و درنهایت عملکرد این کشورها را با کشورهایی که از سال ۲۰۰۰ میلادی تاکنون از رده کم‌درآمد به رده درآمد متوسط ارتقا یافته‌اند، مقایسه می‌کند.

دوره‌های شتاب‌گیری رشد برای کشورهای کم‌درآمد فعلی محدود بوده است. از

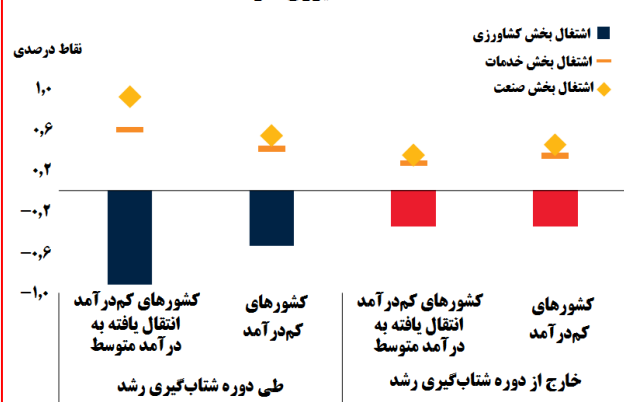
سال ۱۹۹۰ میلادی تاکنون، تنها حدود یک‌چهارم کشورهای کم‌درآمد فعلی شتاب‌گیری‌هایی در رشد اقتصادی را به ثبت رسانده‌اند، حال آن‌که در کشورهای کم‌درآمد ارتقاء یافته به درآمد متوسط و سایر اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، این سهم نزدیک به یک‌دوم بوده است. در فاصله ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۳، از میان ۲۵ کشور کم‌درآمد که داده‌های لازم درمورد عملکرد آن‌ها در دسترس بود، فقط شش کشور — اتیوپی، مالی، موزامبیک، رواندا، چاد و اوگاندا — دوره شتاب‌گیری رشد را تجربه کرده‌اند؛ در همین دوره، ۲۲ کشور از ۴۲ کشور کم‌درآمد ارتقاء یافته به درآمد متوسط، چنین دوره شتاب‌گیری را تجربه کرده‌اند (نمودار ۱۰). در مجموع، از سال ۱۹۹۰ میلادی به بعد ۳۰ دوره شتاب‌گیری رشد

نمودار ۱۳ - رشد قیمت کامودیتی‌ها

نمودار ۱۴ - سهم بازتخصیص بین‌بخشی نیروی کار در رشد

نمودار ۱۵ - فقر مطلق

منابع: Gootjes et al. 2024; International Monetary Fund; Mahler and Lakner: (2022); WDI (database); World Bank Poverty and Inequality Platform (database); World Bank.

در این دو گروه کشور رخ داده است و اندونزی و مالی هر یک دو مرتبه این جهش‌ها را پشت سر گذاشته‌اند. در این میان، ۲۶ دوره در زمانی که کشورها هنوز در رده درآمد پایین قرار داشتند؛ ۱۹ مورد در کشورهایی که بعداً به رده درآمد متوسط ارتقاء یافتند و ۷ مورد به کشورهای کم‌درآمد فعلی مربوط می‌شود. طول میانگین این دوره‌ها حدود ۱۴/۵ سال در کشورهای کم‌درآمد فعلی و بیش از ۱۶ سال در کشورهای ارتقاء یافته از کم‌درآمد به درآمد متوسط است.

شتاب در رشد اقتصادی، چشم‌انداز کشورهای کم‌درآمد کنونی را برای ارتقا

به طبقه درآمدی بالاتر بهبود بخشیده است. درآمد سرانه شش کشوری که از سال ۱۹۹۰ تاکنون چنین شتاب‌هایی را تجربه کرده‌اند، تقریباً به آستانه گذر از طبقه کشورهای کم‌درآمد به طبقه بالاتر رسیده است. در سال قبل از آغاز این دوره از رشد، به‌طور میانگین درآمد سرانه این کشورها ۷۱ درصد پایین‌تر از آستانه مزبور بوده است، اما تا سال پایانی دوره شتاب، شکاف میان درآمد سرانه و آستانه گذار حدود ۴۸ واحد درصد کاهش یافت و به ۲۳ درصد رسید. از آن زمان تاکنون، متوسط فاصله این کشورها تا آستانه گذار اندکی افزایش یافته و به ۲۵ درصد رسیده است، اما همچنان نسبت به متوسط شکاف ۴۱ درصدی کشورهایی که چنین شتابی را تجربه نکرده‌اند، بسیار کمتر بوده است (نمودار ۱۱).

اصلاحات داخلی و موقعیت مساعد در عرصه بین‌الملل، پشتوانه شتاب رشد

در کشورهای کم‌درآمد بوده است. در اغلب موارد، پیش از آغاز این شتاب‌ها، مجموعه‌ای از اصلاحات داخلی با رویکرد اولویت‌دهی به سرمایه‌گذاری و اصلاحات ساختاری بهبوددهنده محیط کسب‌وکار به اجرا درآمده است. این اصلاحات، ترکیبی از افزایش گرایش اقتصاد به سازوکار بازار، تقویت ثبات اقتصاد کلان، هدایت منابع بیشتر به سمت سرمایه‌گذاری و ارتقای سرمایه انسانی را در بر می‌گرفت. هم‌زمان، محیط بیرونی نیز نقشی اساسی در به حرکت افتادن این شتاب‌ها داشت. در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، زمانی که رشد اقتصاد جهانی ضعیف بود، در کشورهای کم‌درآمد کنونی هیچ شتاب رشدی مشاهده نمی‌شد و تنها موارد معدودی در میان کشورهای با درآمد متوسط رو به پایین به چشم می‌خورد. با شدت گرفتن رشد جهانی در اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی، شمار این شتاب‌ها نیز افزایش یافت. رشد قدرتمند جهانی و جهش قیمت کامودیتی‌ها در اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی موجب فراگیرتر شدن شتاب‌های رشد گردید؛ به‌گونه‌ای که تا سال ۲۰۰۸ میلادی، در مجموع بیست‌ویک دوره شتاب (عمدتاً در میان کشورهای با درآمد متوسط روبه پایین) در جریان بود. با این حال، به‌نظر می‌رسد شتاب‌های رشد در کشورهای کم‌درآمد بیش از آنکه با چرخه‌های رشد شرکای تجاری هم‌زمان باشد، با چرخه‌های قیمتی کامودیتی‌ها هم‌سو بوده است (نمودارهای ۱۲ و ۱۳).

از میان شش کشور کم‌درآمدی که از ۱۹۹۰ تاکنون شتاب رشد اقتصادی را تجربه

کرده‌اند، سه کشور صادرکننده کامودیتی‌های صنعتی (یعنی؛ چاد، مالی و موزامبیک) دوره شتاب‌شان با صعود قیمت این کامودیتی‌ها در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۱ هم‌زمان بوده است.

اغلب شتاب‌های رشد در بحبوحه بحران‌ها پایان یافتند. شماری از این دوره‌های شتاب رشد (از جمله در ارمنستان و جمهوری آذربایجان) در جریان بحران مالی جهانی از میان رفتند و سقوط قیمت نفت و سایر کامودیتی‌ها در میانه دهه ۲۰۱۰ نیز شتاب‌های رشد کشورهایی همچون چاد و نیجریه را پایان بخشید. بحران بدهی موزامبیک در سال ۲۰۱۶ به دوره رشد آن کشور خاتمه داد. تا سال ۲۰۱۹ تنها یازده دوره شتاب در جریان بود که ده مورد آن به کشورهای کم‌درآمدی تعلق داشت که به گروه درآمد متوسط ارتقا یافته بودند. همه‌گیری کووید-۱۹ با محدود کردن فعالیت اقتصادی و ایجاد موج تازه‌ای از فشار بدهی در اقتصادهای آسیب‌پذیر کم‌درآمد و کم‌درآمد ارتقاء یافته به درآمد متوسط، موجب شد همه این شتاب‌ها در سال ۲۰۲۰ پایان یابند (به‌استثنای یک مورد).

شتاب‌های رشد در کشورهای کم‌درآمد با بهبود سریع طیف گسترده‌ای از شاخص‌های کلان و توسعه‌ای همراه بوده است. بخش عمده‌ای از پیشرفت در افزایش درآمدها و پیشبرد تغییرات ساختاری دقیقاً در خلال همین دوره‌های شتاب رخ می‌دهد. در این دوره‌ها، رشد سالانه درآمد سرانه در کشورهای کم‌درآمد به‌طور متوسط ۶/۳ درصد بود، در حالی که در سال‌های دیگر، درآمد سرانه سالانه به‌طور میانگین ۰/۳ درصد کاهش یافته بود. به همین ترتیب، در کشورهای کم‌درآمد ارتقاء یافته به درآمد متوسط، رشد سالانه سرانه درآمد در دوره‌های شتاب به ۶/۸ درصد رسید که به‌مراتب بالاتر از رشد ۰/۴ درصدی سال‌های دیگر است. در طول دوره‌های شتاب رشد، سهم نیروی کار شاغل در بخش کشاورزی کشورهای کم‌درآمد در رشد، به‌طور متوسط سالانه ۰/۵ واحد درصد کاهش یافت؛ سه‌چهارم نیروی آزاد شده به بخش خدمات و سایر آن‌ها به بخش صنعت رفتند (نمودار ۱۴). همچنین، نرخ سالانه فقر شدید در این دوره‌ها به‌طور میانگین ۲/۱ واحد درصد کاهش پیدا کرد که نسبت به کاهش نرخ فقر شدید ۰/۴ درصدی سال‌های دیگر، سریع‌تر است (نمودار ۱۵).

توضیحات

[۱] شاخص سنتیکس (Sentix Economic Index): شاخصی پیشرو است که سطح خوش‌بینی یا بدبینی سرمایه‌گذاران نسبت به چشم‌انداز اقتصادی منطقه یورو و برخی اقتصادهای بزرگ دیگر را ارزیابی می‌کند. این شاخص از طریق نظرسنجی هفتگی از حدود یک‌هزار سرمایه‌گذار در سطح جهان تهیه می‌شود. مقادیر مثبت شاخص سنتیکس نشان‌دهنده بهبود انتظارات اقتصادی و مقادیر منفی حکایت از کاهش اعتماد اقتصادی دارد. سنتیکس به‌عنوان ابزاری کلیدی برای تحلیل روندهای کوتاه‌مدت اقتصادی و پایش تغییرات در اعتماد سرمایه‌گذاران به کار می‌رود.

[۲] شاخص مدیران خرید (PMI): شاخصی است که بر اساس نظرسنجی از مدیران بخش‌های تولیدی و خدماتی تهیه می‌شود. این شاخص وضعیت کسب‌وکار را از طریق معیارهایی مانند سفارش‌های جدید، تولید، اشتغال، زمان تحویل تأمین‌کنندگان و موجودی انبارها ارزیابی می‌کند. مقدار بالای ۵۰ نشان‌دهنده گسترش فعالیت اقتصادی، مقدار زیر ۵۰ نشان‌دهنده انقباض و مقدار ۵۰ بیانگر وضعیت ثابت است. شاخص مدیران خرید به دلیل سرعت انتشار و دقت، یکی از معتبرترین ابزارها برای سنجش سلامت اقتصادی در بازه‌های کوتاه‌مدت به شمار می‌رود.